

Sygn. akt II Ca 398/17

POSTANOWIENIE

Dnia 26 października 2017 roku

Sąd Okręgowy w Lublinie II Wydział Cywilny Odwoławczy w składzie:

Przewodniczący Sędzia Sądu Okręgowego Dariusz Iskra (sprawozdawca)

Sędziowie: Sędzia Sądu Okręgowego Elżbieta Żak

Sędzia Sądu Rejonowego Anna Wołucka-Ławnikowicz (delegowana)

Protokolant Beata Prokop

po rozpoznaniu w dniu 12 października 2017 roku w Lublinie, na rozprawie

sprawy z wniosku M. S. (1)

z udziałem M. S. (2)

o podział majątku wspólnego

na skutek apelacji uczestnika od postanowienia Sądu Rejonowego L.

(...) z dnia 31 stycznia 2017 roku, w sprawie (...)

postanawia:

uchylić w całości zaskarżone postanowienie, znieść postępowanie, poczynając od dnia 3 grudnia 2015 roku, i przekazać sprawę Sądowi Rejonowemu L. do ponownego rozpoznania, pozostawiając temu Sądowi rozstrzygnięcie o kosztach instancji odwoławczej.

Elżbieta Żak Dariusz Iskra Anna Wołucka-Ławnikowicz

Sygn. akt II Ca 398/17

UZASADNIENIE

Postanowieniem z dnia 31 stycznia 2017 roku Sąd Rejonowy Lublin-Zachód w Lublinie postanowił:

I. ustalić, że w skład majątku wspólnego M. S. (1) i M. S. (2) wchodzi:

1. spółdzielcze własnościowe prawo do lokalu mieszkalnego nr (...), o powierzchni 36,66 m², położonego w L. przy ul. (...), pozostające w zasobach Spółdzielni Budowlano-Mieszkaniowej Unia w L., dla którego prowadzona jest księga wieczysta nr (...),

2. ruchomości:

a) meble kuchenne,

b) kuchenka gazowa marki I.,

c) stół półokrągły rozkładany z dwoma krzesłami o stalowych nogach,

d) komplet mebli do pokoju dziecięcego: 2 szafy, regał z półkami szufladami, biurko z półką, łóżko,

- e) wersalka rozkładana materiałowa z drewnianymi poręczami,
- f) wersalka materiałowa na stalowych nogach,
- g) dywan „shaggy”,
- h) lodówka (...),
- i) telewizor (...),
- j) telewizor marki (...),
- k) meble kuchenne: 4 szafki stojące połączone blatem, 4 szafki wiszące,
- l) kuchenka gazowa (...),
- m) fotel rozkładany jednoosobowy,
- n) ława rozkładana,
- o) komplet mebli ze sklejk w postaci 4 segmentów,
- p) komoda z drewna sosnowego,
- q) pralka automatyczna C.(...) o ładowności 6 kg,
- r) trzy półki na ścianę,

II. dokonać podziału majątku wspólnego M. S. (1) i M. S. (2) w ten sposób, że spółdzielcze własnościowe prawo do lokalu mieszkalnego, opisane w pkt I 1) oraz ruchomości opisane w pkt I 2) postanowienia przyznać na własność M. S. (1),

III. wartość majątku wspólnego M. S. (1) i M. S. (2) ustalić na kwotę 202790 zł;

IV. ustalić nierówne udziały M. S. (1) i M. S. (2) w majątku wspólnym, które wynoszą 100% w przypadku M. S. (1) i 0% w przypadku M. S. (2),

V. ustalić, że podział majątku wspólnego następuje bez spłat na rzecz M. S. (2),

VI. ustalić wydatki na kwotę 2850 zł i uznać za uiszczone przez wnioskodawczynię do kwoty 400 zł, a w brakującej kwocie 2450 zł przejąć na rachunek Skarbu Państwa,

VII. przyznać ze Skarbu Państwa – Sądu Rejonowego L. na rzecz adwokata P. W. kwotę 4428 zł tytułem wynagrodzenia kuratora;

VIII. zasądzić od M. S. (2) na rzecz M. S. (1) kwotę 5017 zł tytułem zwrotu kosztów postępowania, w tym kwotę 3617 zł kosztów zastępstwa procesowego (k. 579-580).

*

W uzasadnieniu postanowienia Sąd Rejonowy ustalił, że M. S. (1) i M. S. (2) zawarli związek małżeński w dniu 11 stycznia 2003 roku. Z małżeństwa urodziło się dwoje dzieci: B. S. w dniu (...) roku i J. S. w dniu (...)

Sąd Rejonowy ustalił, że w czasie trwania małżeństwa między stronami istniała ustawowa wspólność majątkowa do czasu, gdy wyrokiem Sądu Okręgowego w L. z dnia 29 września 2011 roku, wydanym w sprawie (...), małżeństwo zostało rozwiązane.

Sąd Rejonowy ustalił, że po ślubie wnioskodawczynie i uczestnik zamieszkali w spadkowym mieszkaniu uczestnika, położonym w L. przy ul. (...), które uczestnik otrzymał w testamencie w zamian za opiekę nad Z. S. (1), który był poetą i w spadku pozostawił również prawa autorskie.

Sąd Rejonowy ustalił, że uczestnik po ślubie podejmował dorywczą pracę przy remontach, nie starał się o stałe zatrudnienie, porzucił pracę, gdy otrzymał w spadku środki pieniężne z praw autorskich. Wnioskodawczynie była zatrudniona w firmie farmaceutycznej. Przeznaczała wynagrodzenie na bieżące utrzymanie. Gdy okazało się, że mieszkanie przy ul. (...) w L. jest zadłużone z powodu nieuregulowania podatku od spadku przez uczestnika i Urząd Skarbowy w L. decyzją z dnia 26 maja 2003 roku ustalił podatek w kwocie 8544,80 zł, wnioskodawczynie wystąpiła o rozłożenie zaległości na raty i dokonała spłaty podatku wraz z odsetkami na kwotę 5264,80 zł, uregulowała także długi uczestnika w opłatach za gaz, energię elektryczną, prąd, telefon na kwotę 2000 zł.

Sąd Rejonowy ustalił, że na początku w małżeństwie się układało dobrze. Gdy urodziły się dzieci, uczestnik zaczął opuszczać rodzinę pod pretekstem pracy, w soboty spotykał się z kolegami, wracał w nocy do domu pod wpływem alkoholu i wszczywał awantury.

Sąd Rejonowy ustalił, że w 2003 i 2004 roku dokonany był remont mieszkania przy ul. (...) w L.: wymienione okna, pomalowane ściany, wyremontowana łazienka „na kwotę 8387,25 zł”.

Wydatki na wymianę okien i wyposażenie pokoju dziecięcego poniosła matka wnioskodawczynie – Z. S. (2), a pozostałe materiały budowlane kupiła z wynagrodzenia za pracę wnioskodawczynie. Na wyposażenie zostały kupione: meble kuchenne, kuchenka gazowa marki I., stół półokrągły rozkładany z dwoma krzesłami o stalowych nogach, komplet mebli do pokoju dziecięcego: 2 szafy, regał z półkami szufladami, biurko z półką, łóżko, wersalka rozkładana materiałowa z drewnianymi poręczami, wersalka materiałowa na stalowych nogach, dywan, lodówka (...), telewizor (...), telewizor marki (...).

Sąd Rejonowy ustalił, że w dniu 3 marca 2006 roku wnioskodawczynie i uczestnik kupili mieszkanie położone w L. przy ul. (...) oraz meble kuchenne: 4 szafki stojące połączone blatem, 4 szafki wiszące, kuchenka gazowa (...), fotel rozkładany jednoosobowy, ławę rozkładaną, komplet mebli ze sklejk w postaci 4 segmentów, komodę z drewna sosnowego, pralkę automatyczną C. (...) o ładowności 6 kg, trzy półki na ścianę. Wykonana została szafa wnękowa w dużym pokoju.

Sąd Rejonowy ustalił, że pieniądze na zakup mieszkania pochodziły z kredytu udzielonego przez Bank (...) Spółkę Akcyjną w W. w dniu 28 lutego 2006 roku w kwocie 97000 zł oraz z likwidacji książeczki mieszkaniowej wnioskodawczynie w kwocie 4170,77 zł.

Sąd Rejonowy ustalił, że kryzys w małżeństwie nasilił się od 2007 roku Uczestnik pieniądze przeznaczał na alkohol, rozrywki i prowadzenie hulawczego trybu życia, nie przekazywał żadnych kwot na potrzeby rodziny, nie pomagał w utrzymaniu dzieci, nie łożył na utrzymanie rodziny, bieżące opłaty, nie spłacał zaciągniętego kredytu, pomimo przekazywanych przez wnioskodawczynie pieniędzy na spłatę kredytu. Raty kredytu zgodnie z umową miały być przelewane z rachunku bankowego uczestnika, jednak uczestnik nie opłacał rat w terminie, wnioskodawczynie otrzymywała wezwania z Banku i od dnia 1 września 2010 roku dokonywała systematycznie wpłat z tytułu spłaty zaciągniętego kredytu ze swojego konta.

Sąd Rejonowy ustalił, że przez cały czas małżeństwa wnioskodawczynie pracowała w firmie farmaceutycznej, jednocześnie zajmując się prowadzeniem domu oraz wychowaniem synów, w tym jednego chorego na zespół (...) cierpiącego na niedosłuch oraz wrodzoną wadę serca. B. S. pozostaje pod stałą kontrolą lekarzy z Centrum (...) w W. oraz Poradni Audiologicznej i Foniatrycznej (...) Instytutu (...) i Mowy w K.. Powódka jeździ z synem 4 razy

w roku na wizyty kontrolne. Uczestnik nie pomagał wnioskodawczyni nawet w drobnych pracach domowych i w opiece nad dziećmi. Uczestnik zaczął stosować wobec żony przemoc fizyczną. W 2008 roku M. S. (2) nawiązał bliższą znajomość z inną kobietą, zachowywał się wulgarnie i arogancko w stosunku do wnioskodawczyni. Po awanturze w 2010 roku uczestnik opuszczając mieszkanie oświadczył, że ma swoje życie i nie wróci do rodziny. Uczestnik korzystał wówczas z samochodu wnioskodawczyni, którym dowoziła niepełnosprawnego syna. Nie oddał kluczyków i dowodu rejestracyjnego pojazdu V. (...), numer rejestracyjny (...), porzucając samochód na ulicy (...) w L.. Uczestnik został prawomocnie skazany przez Sąd Rejonowy Lublin-Zachód w Lublinie wyrokiem z dnia 2 grudnia 2014 roku, w sprawie IX K 1102/14, za ukrywanie dowodu rejestracyjnego pojazdu V. (...) nr rejestracyjny (...), czym działał na szkodę M. S. (1).

Sąd Rejonowy ustalił, że wyrokiem Sądu Okręgowego w Lublinie z dnia 29 września 2011 roku, wydanym w sprawie III C 2710/10, małżeństwo wnioskodawczyni i uczestnika zostało rozwiązane przez rozwód z winy M. S. (2).

Sąd Rejonowy przytoczył treść przepisów art. 35 k.r.o., art. 567 § 3 k.p.c., art. 684 k.p.c., art. 31 § 1 k.r.o. art. 32 k.r.o., art. 33 k.r.o. oraz art. 34 k.r.o. i wskazał, że w rozpoznawanej sprawie nie istniał pomiędzy stronami spór co do składu majątku wspólnego, a także co do tego czy przedmiotowe spółdzielcze własnościowe prawo do lokalu mieszkalnego weszło w skład majątku wspólnego.

Sąd Rejonowy ustalił, że wartość majątku podlegającego podziałowi wynosi 202790 zł. Wartość spółdzielczego własnościowego prawa do lokalu mieszkalnego przy ul. (...) w L. wynosi 198500 zł, a wartość ruchomości w postaci wyposażenia mieszkania wynosi łącznie 4290 zł. Wnioskodawczyni podnosiła, że część wkładu mieszkaniowego została pokryta z likwidacji ksiąteczki mieszkaniowej, co stanowiło nakład z majątku osobistego na majątek wspólny, jednakże, nie zostało wykazane, że środki pieniężne zostały przeznaczone na majątek wspólny.

Sąd Rejonowy przytoczył treść przepisów art. 45 § 1 k.r.o. i wskazał, że nie był zasadny wniosek wnioskodawczyni o uznanie za nakład z majątku osobistego wnioskodawczyni opłat czynszowych związanych z utrzymaniem mieszkania, ponieważ uczestnik wyprowadził się z przedmiotowego mieszkania w sierpniu 2010 roku, a zatem doszło do faktycznego podziału „quoad usum” przedmiotowego prawa i w konsekwencji z mieszkania korzystała wyłącznie wnioskodawczyni z dziećmi.

W ocenie Sądu to samo dotyczy bieżących remontów wynikających ze zużywania się mieszkania, które należało uznać za nakłady konieczne nie podlegające zwrotowi, także z powodu okoliczności, że mieszkanie zostało przyznane wnioskodawczyni. Nie można było również brać pod uwagę przy ustalaniu wartości majątku podlegającego podziałowi wysokości hipotek obciążających własnościowe spółdzielcze prawo do lokalu mieszkalnego, albowiem były to hipoteki na udziale uczestnika, którego to wysokość mogła zostać ustalona ostatecznie dopiero w niniejszym postępowaniu przy określaniu wysokości udziałów byłych małżonków w majątku wspólnym. W zakresie zobowiązań z tytułu zaciągniętego kredytu hipotecznego obciążającego udział uczestnika w majątku wspólnym Sąd stwierdził, że wobec pozbawienia uczestnika udziału w majątku wspólnym brak jest przedmiotu, na którym hipoteka mogłyby zostać ustanowiona lub istnieć. Przy tym orzeczenie o ustaleniu nierównych udziałów w majątku wspólnym odnosi skutek ex tunc, to jest z chwilą ustania wspólności.

Sąd Rejonowy wskazał, że dopiero po prawomocnym podziale majątku wspólnego możliwe jest ustalenie w jakiej wysokości udział w majątku wspólnym nabył poszczególny małżonek.

Sąd wskazał, że nie był uprawniony do orzekania w przedmiocie istnienia hipoteki obciążającej udział uczestnika. Kwestie te mogą być przedmiotem postępowania w innym trybie. Wnioskodawczyni nabyła przedmiotowe własnościowe spółdzielcze prawo do lokalu mieszkalnego, nie musi spłacać z niego byłego męża, a dokonywane spłaty kredytu były ponoszone na majątek wnioskodawczyni.

Sąd Rejonowy przytoczył treść przepisów art. 43 § 1 i 2 k.r.o. oraz art. 567 § 1 k.p.c. i wskazał, że M. S. (1) podejmowała zatrudnienie przez cały okres trwania małżeństwa. Starła się na bieżąco regulować opłaty związane z mieszkaniem, zabiegała o spłatę zaciągniętego kredytu, regulowała zobowiązania uczestnika, przeprowadzała remonty, urzędowała

mieszkanie, zносиła nałogi męża i przyjętą postawę życiową. Wychowywała sama dzieci, opiekowała się nimi i dbała o zaspokajanie ich potrzeb materialnych, zdrowotnych. Leczyła chorego syna B.. Natomiast uczestnik zajmował się wyłącznie sobą, dbał o towarzystwo kolegów, nie łożył na utrzymanie mieszkania i rodziny, nie wyręczał żony w opiece nad chorym synem. Nie podjął stałego zatrudnienia i zaraz po ślubie zrezygnował z pracy dorywczej, uzyskując pieniądze z praw autorskich otrzymanych w spadku. Pieniądże trwonił na alkohol, nie wpłacał przekazywanych przez żonę pieniędzy na raty kredytu, wracał w nocy do domu i wszczywał awantury, zachowywał się agresywnie i wulgarnie, czynił wyrzuty z powodu prywatnego leczenia dziecka, za którego koszt mógłby mieć nowy samochód. Zabrał samochód wnioskodawczyni, uniemożliwiając dowożenie dziecka i korzystanie z dopłaty po 150 zł miesięcznie na koszty transportu chorego syna, a następnie porzucił auto, parkując na ulicy, nie zwracając kluczyków i dowodu rejestracyjnego. W 2010 roku podczas awantury oznajmił, że nie wraca do rodziny i wyszedł z domu. Nie łoży na utrzymanie małoletnich synów, pomimo ciężącego obowiązku alimentacyjnego. Naganne postępowanie uczestnika w stosunku do członków rodziny spowodowało zawiniony przez uczestnika rozkład pożycia małżeńskiego.

Sąd Rejonowy uznał, że zaistniały rażące dysproporcje w staraniach małżonków o przyczynienie się do powstania oraz zachowania majątku wspólnego, którego głównym składnikiem był lokal mieszkalny. W ocenie Sądu M. S. (2) w sposób rażący i uporczywy nie przyczyniał się do powiększania dorobku, stosownie do swych sił i możliwości, z powodu nadużywania alkoholu i niepodejmowania zatrudnienia, a uzyskiwane dochody ze spadku trwonił przede wszystkim na alkohol i rozrywkę, doprowadzając do powstania zaległości w płatnościach rat kredytu i niepartycypowania w kosztach utrzymania, a ponadto nie pomagał w prowadzeniu domu i wychowaniu dzieci, utrudniając wykonywanie tych obowiązków przez wnioskodawczynię. W konsekwencji to na wnioskodawczyni spoczywał ciężar zajmowania się domem, dziećmi i majątkiem.

Sąd Rejonowy uznał, że wnioskodawczyni, że w 100% przyczyniła się do powstania majątku wspólnego. W sytuacjach wyjątkowych ustalenie nierównych udziałów w majątku wspólnym może polegać nawet na całkowitym pozbawieniu jednego z małżonków udziału w majątku wspólnym.

Sąd Rejonowy wskazał, że nie sposób przyznać M. S. (2) spłaty z majątku wspólnego w sytuacji, gdy nie tylko nie przyczynił się do jego powstania, nie partycypował w jego utrzymaniu w należytych stanie, ale na dodatek ten majątek trwonił i nie wspierał byleż żony w staraniach o utrzymanie majątku i rodziny.

Sąd Rejonowy wskazał, że w sprawie zgodne były stanowiska co do składu majątku, wartości oraz sposobu podziału przez przyznanie majątku na „wyłączną własność” wnioskodawczyni. Obecnie przedmiotowy lokal pozostaje centrum życiowym dla wnioskodawczyni oraz małoletnich dzieci. Wnioskodawczyni nie ma innego mieszkania, w którym mogłaby zamieszkać z dziećmi, chory syn B. S. wychował się w mieszkaniu przy ul (...) w L., z którym jest związany. Uczestnik porzucił rodzinę, nie jest zainteresowany sytuacją dzieci i rozliczeniami majątkowymi, co wynika z postawy procesowej.

Jako podstawę rozstrzygnięcia o kosztach postępowania Sąd Rejonowy wskazał przepis art. 520 § 2 k.p.c., przyjmując, że interesy wnioskodawczyni i uczestnika były sprzeczne interesy oraz, że uczestnik postępował oczywiście niewłaściwie, nie biorąc udziału w rozliczeniu majątku i nie ujawniając adresu aktualnego pobytu.

*

Od postanowienia z dnia 31 stycznia 2017 roku apelację wniósł w imieniu M. S. (2) kurator, wskazując, że zaskarża to postanowienie „w części tj.

- w pkt IV w zakresie ustalenia nierównych udziałów wnioskodawczyni M. S. (1) i uczestnika M. S. (2) w majątku wspólnym, które wynoszą 100% w przypadku wnioskodawczyni M. S. (1) i 0% w przypadku uczestnika M. S. (2),

- w pkt V w zakresie ustalenia, że podział majątku wspólnego następuje bez spłat na rzecz uczestnika M. S. (2),

-w pkt VII w zakresie zasądzenia od uczestnika M. S. (2) na rzecz wnioskodawczynie M. S. (1) zwrotu kosztów postępowania”.

Kurator zarzucił „naruszenie przepisów prawa materialnego tj.:

- art. 43 § 1 k.r.o. poprzez niezastosowanie wskazano artykułu, a zawierającego podstawową regułę określającą wielkość udziałów, zgodnie z którym udziały małżonków w majątku wspólnym są równe i w konsekwencji błędne zastosowanie art. 43 § 2 i 3 k.r.o. i uznanie że przedmiotowej sprawie zachodzą okoliczności, przemawiające za ustaleniem nierównych udziałów stron w ich wspólnym majątku (100% w przypadku wnioskodawczynie M. S. (1) i 0% w przypadku uczestnika M. S. (2)), podczas charakter regulacji z art. 43 § 2 i 3 k.r.o. wymaga, aby stosować ją wyłącznie wyjątkowo, a w przedmiotowej sprawie nie zachodzą „ważne powody” w rozumieniu tego artykułu, gdyż uczestnik pomógł w utrzymaniu rodziny i przyczynił się do powstania majątku wspólnego m.in. poprzez udostępnianie lokalu stanowiącego jego wyłączną własność na potrzeby rodziny, uzyskując dochody wykonując pracę zarobkową oraz otrzymując środki z tytułu praw autorskich, a zatem pozbawienie uczestnika udziału w majątku wspólnym, a tym samym odpowiedniej spłaty, jest w przedmiotowej sprawie naruszeniem zasady równego traktowania małżonków i równouprawniania w stosunkach majątkowych po ustaniu wspólności majątkowej.

(...) naruszenie przepisów postępowania, które miało wpływ na wynik sprawy, tj.

- art. 233 § 1 k.p.c. poprzez brak wszechstronnego rozważenia materiału dowodowego i dokonanie jego oceny z pominięciem istotnej części tego materiału dowodowego, a mianowicie wybiórczą ocenę zeznań świadka Z. S. (2), która stwierdziła m.in. że uczestnik pracował przy remontach mieszkań osiągając z tego tytułu wynagrodzenie, partycypował w kosztach zakupu wyposażenia mieszkania, a nawet początkowo kredyt spłacany był z konta uczestnika oraz zeznań świadka I. B. potwierdzających fakt wykonywania pracy zarobkowej, a które to okoliczności świadczą o przyczynianiu się przez uczestnika do powstania majątku wspólnego, skutkiem czego Sąd niesłusznie ustalając nierówne udziały przy podziale majątku, pozbawił M. S. (2) należnego mu udziału a tym samym odpowiedniej spłaty.

- art. 233 § 1 k.p.c. poprzez dowolną, a nie swobodną ocenę dowodów, dokonaną z naruszeniem reguł wskazanych w tym przepisie i skutkującą poczynieniem przez Sąd I instancji błędnych ustaleń faktycznych przyjętych za podstawę rozstrzygnięcia, a odnoszącą się do niesłusznego uznania, że istnieją ważne powody pozwalające na ustalenie nierównych udziałów przy podziale majątku wspólnego; błędnego przyjęcia że uczestnik nie przyczynił się do powiększenia majątku wspólnego oraz całkowicie nie wywiązywał się ze swoich obowiązków pomimo, iż jak wynika z materiału dowodowego M. S. (2) w trakcie trwania związku małżeńskiego pracował zarobkowo, otrzymywał wynagrodzenie z praw autorskich po Z. S. (1), partycypował w kosztach wyposażenia mieszkania, wspólnie nabył razem z wnioskodawczynią spółdzielcze własnościowe prawo do lokalu przy ul. (...), udostępnił na potrzeby rodziny lokal mieszkalny położony przy ul. (...) stanowiący jego własność, co jednoznacznie świadczy o przyczynianiu się do powstawania majątku wspólnego, a zatem zasadne jest ustalenie równych udziałów byłych małżonków”.

Kurator wniósł o „zmianę zaskarżonego postanowienia w części poprzez

- ustalenie, że udziały wnioskodawczynie M. S. (1) oraz uczestnika postępowania M. S. (2) w majątku wspólnym są równe,

- dokonanie podziału majątku wspólnego byłych małżonków poprzez przyznanie na wyłączną własność wnioskodawczynie M. S. (1) składników majątku wspólnego wymienionych w pkt I postanowienia z dnia 31 stycznia 2017 r., ze spłatą na rzecz uczestnika M. S. (2) kwoty odpowiadającej połowie wartości składników majątku wspólnego, a mianowicie kwoty 101395 zł.

- złożenie zasądzonej od wnioskodawczynie na rzecz uczestnika spłaty do depozytu sądowego.

- zasądzenie od wnioskodawczynie na rzecz uczestnika kosztów postępowania według norm prawem przepisanych za obie instancje, (...)

- przyznanie wynagrodzenia za II instancje z tytułu sprawowania funkcji kuratora uczestnika nieznanego z miejsca pobytu według norm prawem przypisanych” (k. 606-610).

*

W odpowiedzi na apelację M. S. (1), reprezentowana przez pełnomocnika, wniosła o oddalenie apelacji oraz o zasądzenie na rzecz wnioskodawczyni kosztów postępowania apelacyjnego, w tym kosztów zastępstwa procesowego według norm przepisanych (k. 618-620).

Na rozprawie apelacyjnej kurator uczestnika popierał apelację. Pełnomocnik wnioskodawczyni wnosił o oddalenie apelacji (k. 633-633v).

÷

Sąd Okręgowy zważył co następuje:

Apelacja wniesiona w imieniu M. S. (2) jest zasadna w całym zakresie zaskarżenia, chociaż z innych przyczyn niż przytoczone w jej treści jako zarzuty apelacji.

W rozpoznawanej sprawie zaskarżone postanowienie podlega uchyleniu, a sprawa przekazaniu do ponownego rozpoznania Sądowi Rejonowemu Lublin-Zachód w Lublinie, ponieważ postanowienie to wydane zostało przez Sąd pierwszej instancji w warunkach nieważności postępowania. Wprawdzie w apelacji nie został podniesiony tego rodzaju zarzut, jednak z przepisów art. 378 § 1 k.p.c. w zw. z art. 13 § 2 k.p.c. wynika, że w granicach zaskarżenia sąd drugiej instancji z urzędu bierze pod uwagę nieważność postępowania.

Z przepisów art. 379 pkt 5 k.p.c. w zw. z art. 13 § 2 k.p.c. wynika, że w postępowaniu nieprocesowym zachodzi nieważność postępowania, jeżeli uczestnik został pozbawiony możliwości obrony swoich praw.

M. S. (2), którego miejsce pobytu nie było początkowo znane, był reprezentowany w postępowaniu przed Sądem pierwszej instancji przez kuratora ustanowionego na podstawie art. 143 § 1 k.p.c. w zw. z art. 13 § 2 k.p.c. Początkowo kuratorem była adwokat A. D. (k. 59), a następnie adwokat P. W. (k. 133).

Kurator P. W. podjął czynności mające na celu ustalenie miejsca pobytu uczestnika M. S. (2) i adres tego miejsca wskazał w piśmie procesowym z dnia 19 listopada 2014 roku, wniesionym do Sądu w dniu 20 listopada 2014 roku (k. 408).

Następnie w dniu 27 listopada 2014 roku kurator M. S. (2) złożył kolejne pismo procesowe, w którym wskazał aktualny adres miejsca zamieszkania uczestnika. Do pisma procesowego dołączone zostało pismo M. S. (2) z dnia 26 listopada 2014 roku skierowane do Sądu Rejonowego Lublin-Zachód w Lublinie, w którym M. S. (2) złożył oświadczenie, że zgłasza swój udział w sprawie o podział majątku wspólnego i wskazuje swój aktualny adres zamieszkania, który jest jednocześnie adresem do doręczeń korespondencji. Adresem tym był adres przy ul. (...) w L. ((...)-(...) L.) (k. 410-412).

W dniu 23 stycznia 2015 roku kurator uczestnika wniósł do Sądu Rejonowego Lublin-Zachód w Lublinie kolejne pismo procesowe, w którym wskazał poprzednio już podany adres uczestnika oraz złożył odpis pisma uczestnika z dnia 26 listopada 2014 roku (k. 417-418).

Na adres wskazany w piśmie M. S. (2) z dnia 26 listopada 2014 roku doręczone zostało uczestnikowi zawiadomienie o terminie rozprawy w dniu 20 kwietnia 2015 roku. Doręczenie nastąpiło w dniu 13 marca 2015 roku, w trybie określonym w art. 139 § 1 k.p.c., gdyż uczestnik nie odebrał przesyłki sądowej z placówki pocztowej, pomimo jej dwukrotnego prawidłowego awizowania. W piśmie sądowym zawierającym zawiadomienie o terminie rozprawy uczestnik został pouczony o obowiązku zawiadomienia Sądu o każdej zmianie miejsca zamieszkania oraz o skutkach niewykonania tego obowiązku (k. 424).

Kolejne zawiadomienie o terminie rozprawy doręczono uczestnikowi w dniu 2 października 2015 roku (k. 446).

Poczynając od dnia 3 grudnia 2015 roku uczestnik nie był zawiadamiany o terminach rozpraw w sposób przewidziany przepisami Kodeksu postępowania cywilnego, ani też nie były dokonywane uczestnikowi doręczenia innych pism sądowych. Wprawdzie Sąd Rejonowy podjął próbę doręczenia uczestnikowi wezwania na rozprawę w dniu 30 stycznia 2017 roku (k. 567), jednak doręczenie takie nie nastąpiło. Zastosowany przez Sąd Rejonowy tryb doręczenia wezwania na rozprawę nie był przy tym przewidziany przez przepisy Kodeksu postępowania cywilnego.

Zgodnie z przepisem art. 131 § 1 k.p.c., sąd dokonuje doręczeń przez operatora pocztowego w rozumieniu ustawy z dnia 23 listopada 2012 r. – Prawo pocztowe (Dz. U. z 2016 r. poz. 1113 i 1250), osoby zatrudnione w sądzie, komornika lub sądową służbę doręzeniową. Przepisy Kodeksu postępowania cywilnego nie przewidują możliwości doręczenia pisma sądowego przez funkcjonariuszy Policji.

Wezwanie na rozprawę w dniu 30 stycznia 2017 roku powinno być zatem doręczone przez operatora pocztowego w sposób zgodny z przepisami Kodeksu postępowania cywilnego oraz rozporządzenia Ministra Sprawiedliwości z dnia 12 października 2010 roku w sprawie szczegółowego trybu i sposobu doręczania pism sądowych w postępowaniu cywilnym (Dz. U. z 2015 r., poz. 1222 – tekst jednolity ze zm.) na adres wskazany przez uczestnika w piśmie procesowym z dnia 26 listopada 2014 roku.

Poczynając od dnia 27 listopada 2014 roku uczestnik nie mógł już być przy tym reprezentowany przez kuratora, gdyż M. S. (2) wskazał adres swojego miejsca zamieszkania, mający być jednocześnie adresem do doręczeń. Odpadły zatem przesłanki, ze względu na które kurator został ustanowiony.

÷

Przepis art. 386 § 2 k.p.c. stanowi, że w razie stwierdzenia nieważności postępowania sąd drugiej instancji uchyla zaskarżony wyrok, znosi postępowanie w zakresie dotkniętym nieważnością i przekazuje sprawę sądowi pierwszej instancji do ponownego rozpoznania.

Przepis art. 386 § 2 k.p.c. ma odpowiednie zastosowanie w postępowaniu nieprocesowym (art. 13 § 2 k.p.c.).

Mając na uwadze powyższe rozważania, na podstawie art. 386 § 2 k.p.c. w zw. z art. 13 § 2 k.p.c. Sąd Okręgowy postanowił uchylić w całości zaskarżone postanowienie, znieść postępowanie, poczynając od dnia 3 grudnia 2015 roku, i przekazać sprawę Sądowi Rejonowemu Lublin-Zachód w Lublinie do ponownego rozpoznania, pozostawiając temu Sądowi rozstrzygnięcie o kosztach instancji odwoławczej.

W rozpoznawanej sprawie zaskarżone postanowienie podlegało uchyleniu w całości. Wprawdzie w części wstępnej apelacji kurator uczestnika wskazał, że zaskarża postanowienie z dnia 31 stycznia 2017 roku w części obejmującej rozstrzygnięcia zawarte w punktach IV, V i VII, jednak należy przyjąć, zgodnie z zasadą integralności postanowień działowych, że postanowienie to jest zaskarżone w całości.

W sprawach o zniesienie współwłasności rzeczy, dział spadku, podział majątku wspólnego po ustaniu wspólności małżeńskiej majątkowej, czy też podział majątku wspólników spółki cywilnej zaskarżenie takich rozstrzygnięć zawartych w postanowieniu działowym, których ewentualne uchylenie lub zmiana ma wpływ na treść innych rozstrzygnięć, gdyż są one integralnie związane z rozstrzygnięciami wprost zaskarżonymi, oznacza, że zaskarżone jest w rzeczywistości całe postanowienie.

W sprawie o podział majątku wspólnego po ustaniu wspólności majątkowej małżeńskiej do rozstrzygnięć, których zaskarżenie decyduje o zaskarżeniu w istocie całego postanowienia, należą rozstrzygnięcia dotyczące składu majątku podlegającego podziałowi, sposobu podziału, ustalenia nierównych udziałów w tym majątku, wysokości spłat lub dopłat, jeżeli wysokość ta mogłaby rzutować na sposób podziału.

Wskazać przy tym należy, że Sąd Okręgowy uznał za dopuszczalną apelację wniesioną przez kuratora uczestnika.

Chociaż ustały przyczyny, ze względu na które kurator został ustanowiony, to jednak w związku z tym, że Sąd pierwszej instancji nie uchylił postanowienia w przedmiocie ustanowienia kuratora, wymagając, aby kurator nadal reprezentował uczestnika, kurator miał obowiązek działać w imieniu uczestnika, a więc także mógł wnieść w imieniu uczestnika apelację od postanowienia z dnia 31 stycznia 2017 roku.

÷

Rozpoznając ponownie sprawę Sąd Rejonowy będzie dokonywał doręczeń bezpośrednio M. S. (2) i na adres wskazany przez uczestnika, chyba że zostanie wskazany przez uczestnika inny adres w tym celu albo też inny adres będzie Sądowni znany z urzędu.

Sąd Rejonowy uchylił postanowienie o ustanowieniu kuratora, zwalniając tym samym adwokata P. W. od wykonywania obowiązków kuratora. Sąd Rejonowy rozstrzygnie przy tym wniosek kuratora o przyznanie wynagrodzenia za wykonywanie obowiązków w pierwszej instancji oraz przed Sądem Okręgowym.

Po ponownym rozpoznaniu sprawy Sąd Rejonowy dokona ustaleń w zakresie okoliczności faktycznych istotnych dla rozstrzygnięcia, w szczególności w zakresie składu i wartości składników majątku wspólnego, w zakresie okoliczności mających znaczenie dla ustalenia wysokości udziałów w majątku wspólnym, a także w zakresie okoliczności stanowiących podstawę faktyczną roszczeń o rozliczenie nakładów z majątku wspólnego na majątek osobisty uczestnika oraz nakładów z majątku osobistego wnioskodawczyni na majątek wspólny.

Sąd Okręgowy podziela stanowisko, że w szczególnych wypadkach ustalenie udziałów małżonków w majątku wspólnym może nastąpić w taki sposób, że jeden z małżonków w rzeczywistości zostanie pozbawiony prawa do udziału w tym majątku.

Zagadnienie, czy tego rodzaju sytuacja zachodzi w rozpoznawanej sprawie, wykracza poza podstawy uchylenia zaskarżonego postanowienia przez Sąd drugiej instancji. Wskazać należy jedynie, że przy ponownym rozpoznaniu sprawy Sąd Rejonowy dokona bardziej szczegółowych ustaleń w odniesieniu do pierwszych czterech lat małżeństwa wnioskodawczyni i uczestnika, gdy chodzi o wskazane w art. 43 § 2 i 3 k.r.o. okoliczności faktyczne mające znaczenie dla oceny stopnia przyczynienia się uczestnika do powstania majątku wspólnego.

÷

Zawarte w uzasadnieniu zaskarżonego postanowienia rozważania Sądu pierwszej instancji na temat roszczeń M. S. (1) o zwrot nakładów z majątku wspólnego na majątek osobisty uczestnika oraz o zwrot nakładów z majątku osobistego wnioskodawczyni na majątek wspólny są bezprzedmiotowe, z tego powodu, że postanowienie Sądu Rejonowego w Chełmie z dnia 31 stycznia 2017 roku nie zawiera w ogóle rozstrzygnięcia o roszczeniach, które zgłosiła wnioskodawczyni, ani pozytywnego, ani negatywnego.

W postępowaniu o podział majątku wspólnego sąd pierwszej instancji orzeka o zwrocie wydatków i nakładów poczynionych z majątku wspólnego na majątek osobisty jednego z małżonków, z wyjątkiem wydatków i nakładów koniecznych na przedmioty majątkowe przynoszące dochód. W zakresie wskazanych wydatków i nakładów sąd orzeka z urzędu (art. 45 § 1 zd. 1 k.r.o.).

Na żądanie jednego z małżonków sąd orzeka natomiast o roszczeniach z tytułu wydatków i nakładów, które małżonek ten poczynił ze swojego majątku osobistego na majątek wspólny (art. 45 § 1 zd. 2 k.r.o.).

W postępowaniu o podział majątku wspólnego po ustaniu wspólności majątkowej małżeńskiej sąd orzeka również na żądanie jednego z małżonków o roszczeniach z tytułu wydatków i nakładów poczynionych po ustaniu wspólności majątkowej małżeńskiej na majątek, który wcześniej był objęty tą wspólnością².

We wskazanych wyżej dwóch ostatnich wypadkach sąd orzeka tylko na żądanie osoby zainteresowanej, a nie z urzędu.

Orzekając o wskazanych wyżej trzech rodzajach roszczeń sąd zamieszcza w postanowieniu działowym rozstrzygnięcia w tym przedmiocie. Nie ma bowiem podstaw prawnych do kompensowania opisanych roszczeń z tytułu nakładów i wydatków z ustalonymi w wyniku podziału majątku wspólnego należnościami z tytułu spłat lub dopłat.

Należy również zwrócić uwagę, że domagając się zasądzenia roszczenia z tytułu zwrotu wydatków i nakładów z majątku osobistego na majątek wspólny, czy też zwrotu wydatków i nakładów poniesionych po ustaniu wspólności majątkowej małżeńskiej na majątek, który wcześniej był objęty tą wspólnością, należy dokładnie określić w piśmie procesowym wysokość żądania, a więc kwoty, której jeden małżonek (były małżonek) domaga się od drugiego, oraz szczegółowo przytoczyć okoliczności faktyczne uzasadniające to żądanie.

W sprawie o podział majątku wspólnego po ustaniu wspólności majątkowej małżeńskiej dla prawidłowego pod względem formalnym zgłoszenia omawianych żądań nie wystarczy zgłoszenie ogólnego wniosku o „rozliczenie wydatków i nakładów”, ale konieczne jest dokładne określenie kwoty żądania oraz dokładne wskazanie okoliczności faktycznych, z których żądanie to ma wynikać. Sąd nie może samodzielnie ustalać jaka mogłaby być podstawa faktyczna zgłoszonych żądań. Ma natomiast obowiązek wypowiedzieć się, czy okoliczności faktyczne wskazywane na uzasadnienie zgłoszonego żądania zostały udowodnione, czy też nie.

÷

Przy orzekaniu o roszczeniach z tytułu wydatków i nakładów poczynionych z majątku wspólnego na majątek osobisty jednego z małżonków (art. 45 § 1 zd. 1 k.r.o.) oraz o roszczeniach z tytułu wydatków i nakładów, które małżonek poczynił ze swojego majątku osobistego na majątek wspólny (art. 45 § 1 zd. 2 k.r.o.), należy mieć też na uwadze fakt, że ustalona na podstawie art. 43 § 2 i 3 k.r.o. wysokość udziałów małżonków w majątku wspólnym ma znaczenie dla oceny zakresu roszczenia o zwrot wydatków i nakładów.

Małżonek domagający się zwrotu wydatków i nakładów poczynionych z majątku wspólnego na majątek osobisty drugiego z małżonków może domagać się skutecznie zwrotu co najwyżej w zakresie odpowiadającym własnemu udziałowi w tym majątku.

Małżonek domagający się zwrotu wydatków i nakładów, które poczynił ze swojego majątku osobistego na majątek wspólny, może domagać się skutecznie zwrotu co najwyżej w zakresie odpowiadającym udziałowi drugiego z małżonków w tym majątku. Wynika z tego, że jeżeli udział tego pierwszego małżonka w majątku wspólnym ustalony zostałby na 100 %, a więc drugi małżonek utraciłby prawo do udziału w majątku wspólnym, to roszczenie pierwszego małżonka domagającego się zwrotu wydatków i nakładów, które poczynił ze swojego majątku osobistego na majątek wspólny, będzie nieuzasadnione.

*

Na podstawie art. 108 § 2 k.p.c. w zw. z art. 13 § 2 k.p.c. Sąd Okręgowy pozostawił Sądowi pierwszej instancji rozstrzygnięcie o kosztach instancji odwoławczej.

*

Z tych wszystkich względów i na podstawie powołanych wyżej przepisów Sąd Okręgowy orzekł jak w postanowieniu.

Elżbieta Żak Dariusz Iskra Anna Wołucka-Ławnikowicz

1 Por. uzasadnienie postanowienia SN z dnia 22 września 1997 roku, II CKN 306/97, Lex nr 1228354 i tam powołane orzecznictwo.

2 Por. na przykład: uzasadnienie postanowienia Sądu Najwyższego z dnia 12 maja 2016 roku, I CSK 408/15, Lex nr 2053631; uzasadnienie postanowienia Sądu Najwyższego z dnia 1 grudnia 2011 roku, I CSK 78/11, Lex nr 1129066.